

**Hafizə Mobil qızı Abdinova**  
**Vüsalə Məzahir qızı Hüseynova**  
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

## İNGİLİS DİLİNDƏ TƏRCÜMƏ PROSESİNİN FUNKSIYALARI

*Açar sözlər: tərcümə, şifahi tərcümə, ardıcıl tərcümə, sinxron tərcümə*

### Functions of the translation process in english Summary

The article is devoted to the main functions of the English translation process. The translation process is carried out with many functions. The main purpose of this article is to study and analyze the functions of the translation process. In this regard, types of translation such as written and oral translation, sequential translation, simultaneous translation, whispered translation, sign language translation are of great interest. The article is mainly examined the types of translation and discussed their applications in writing and orally.

**Key words:** *translation, oral translation, sequential translation, simultaneous translation*

### Giriş

Tərcümə geniş mənada, insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir. Tərcümə ədəbi, elmi yaxud texniki əsərin orijinal əsərin və ya tərcümənin kitab halında, jurnalda dövri nəşrdə, yaxud hər hansı digər formada dərs olunmaq, yaxud teatrda tamaşaya qoyulmaq, kinoda, radio verlişlərində, televiziya və ya hər hansı digər vasitələrdə istifadə edilmək üçün nəzərdə tutulmasından asılı olmayaraq bir dildən başqasına çevrilməsi deməkdir. Birinin anlamadığını ona anlatmaq üçün yeganə yol məsələyə onun bildiyi anlayışlar vasitəsi ilə açar axtarmaqdan ibarətdir.

Elmi-ədəbi aləmdə tərcümə termini əsasən danışanların və ya o didə yazılmış əsərlərin başqa dilə çevrilməsini izah etmək üçün işlədilir. İngilis dilində yazılı və şifahi tərcümə üçün nəzərdə tutulmuş iki ayrı söz uyğun olaraq “translation”, “traduction” və “interpretation” terminləri mövcuddur. Əgər hansı dildə tərcümə olunursa yəni orijinal hansı dildə isə ona qaynaq (mənbə, resurs) dil, tərcümə hansı dildə edilsə ona hədəf və ya alan (reseptor) dil deyilir (Slovar Antiçnosti: 1989, s.57).

Tərcümənin aşağıdakı növləri var:

1. Yazılı və şifahi tərcümə
2. Ardıcıl tərcümə
3. Sinxron tərcümə
4. Pıçıltılı tərcümə
5. İşarə dilinin tərcüməsi

Ardıcıl tərcümə xidməti sinxron tərcüməyə nisbətə daha rahatdır, çünki ardıcıl tərcümə zamanı danışan tərəf müəyyən fasilələr etməklə, tərcüməçiyə dediklərini tərcümə edib, dinləyən tərəfə çatdırmaq imkanı yaradır.

Tərcümə zamanı tələffüz qaydalarına da riayət etmək vacib və lazımdır. Sinxron tərcümə zamanı, danışan tərəf tərcüməçinin çıxışı tərcümə etməsini gözləmir. Hər iki tərcümə növü yüksək peşəkarlıq tələb edir. Ardıcıl tərcümə xidməti də öz özlüyündə standart və peşəkar formada olur.

Ardıcıl tərcümənin standart formasından çox zaman qeyri rəsmi və ya qismən rəsmi müzakirələr zamanı istifadə olunur. Ardıcıl tərcümənin peşəkar formasından isə əsasən, dövlət orqanlarının, dövlət işçilərinin və fərdi şəxslərin müzakirələri, danışmaları zamanı istifadə olunur ki, burada tərcüməçinin nitqi daha rəsmi və publisistik danışmaq dilində olur.

Sinxron tərcümə məhz nitqlə demək olar ki, eyni zamanda heyata keçirilir.

Sinxron tərcüməçi xüsusi texnika təchiz edilmiş kabinetdə oturaraq, qulaqcıqlar vasitəsilə eşitdiyi nitqi həmin anda tərcümə edib mikrofona deyir. Sinxron tərcüməyə verilən təriflərə görə, dilmanc nitqi tərcümə edib eyni vaxtda dinləyiciyə çatdırır. Burada sinxron termini, artıq qeyd etdiyimiz kimi, heç də hərfi mənada başa düşülməməlidir, çünki cümlənin ümumi məzmununu başa düşmədən dilmanc tərcümə edə bilməz. Cümlədə söz arasından asılı olaraq, xəbərin sonda gəlməsi ingilis dilinə sinxron tərcümədə çətinlik törədir, çünki cümlə qurtarmayanca fikrin təsdiq və ya inkarda olduğu bilinmir. Buna görə həmin cümlənin tərcüməsi istər – istəməz sinxron alına bilməz.

Məhz ingilis dilində də belədir. Odur ki, sinxron tərcümə mütəxəssisdən güclü duyma qabiliyyəti və geniş dünyagörüşü tələb edir. Bu prosesə iki anormal hal əsasdır. İlk növbədə, biz dinləyib sonra danışırıq. Sinxron tərcümədə isə bu iki proses demək olar ki, eyni zamanda baş verir.

Bu fizioloji baxımdan anormal haldır. İkinci hal isə onunla bağlıdır ki, tərcüməçi əvvəlcədən məruzəçinin fikrini duyur.

Qeyd etdiyimiz kimi, mənimsəmək üçün bəzi hallarda tərcüməçi nətiqin cümləsi başa çatmamış onu öz gücü hesabına tərcümə etməyə məcbur olur. Sinxron tərcümə üçün ən vacib vərdislərdən biri cəsarətdir. Seçim qarşısında qalarkən o, tərəddüt etmədən və vaxt itirmədən dərhal qərar qəbul etməli, hətta seçiminə şübhə etdiyi halda belə, alternativlərdən birindən istifadə etməlidir.

Dilmancdan ən azı yarım saat fikrini toplamaq tələb olunur. Dilmanın bu fiziki fikrini nəzərə alaraq sinxron tərcümə kabinetində onların, qeyd etdiyimiz kimi hər iyirmi dəqiqə və ya yarım saat məsafə ilə bir-birini əvəz etməsi lazımdır. Ardıcıl tərcümədə dilman məruzəçinin söylədiyi müəyyən nitq parçasını əvvəlcə eşidir, məruzəçi susduqda isə həmin parçanın olduğu kimi digər dilə çevirir.

Ardıcıl tərcümə zamanı adətən nətiq hər 1 -5 dəqiqədən bir fasilə edir və həmin hissənin tərcüməsi üçün şərait yaradır. Digər bir mənbədə isə göstərilir ki, nitq on beş dəqiqə çəkmə bilər. Bu zaman özü üçün qeydlər götürmək lazımdır.

Tərcümə xidmətlərini təmin edən digər bir şirkət—IPI Professional Interpretation Services Anywhere in the World isə ardıcıl tərcüməni səciyyələndirərkən bunun hər bir və ya iki cümlədən yerinə yetirildiyi göstərir. Yəni nətiq bir və yaxud iki cümlə deyəndən sonra dayanır. Dilmanca onları tərcümə etmək imkanı verir. Tərcümə tarixində belə hallar da var ki, məruzəçi fasiləsiz olaraq danışır, sonra tərcümə üçün dilmanca üz tutur. Bəzi tərcüməçilərin məsləhətinə görə, yaddaş kifayət qədər yükləndikdə dilman məruzəçiyə dayanmağı xahiş edə bilər. Ardıcıl tərcümənin əsas şərtləridən biri, onun qeyd götürə bilmə qabiliyyətidir. Çünki təfəssilatə zərər yetirmədən bütöv bir paraqraf olduğu kimi yadda saxlamaq çox çətinidir. Digər səciyyəvi cəhətlər qısamüddətli yaddaş, yaxşı təqdimat qabiliyyəti və inandırma bacarığıdır (David Crystal: 1998, s. 13).

Göründüyü kimi sinxron tərcüməçidən yüksək erudisiya tələb olduğu halda, ardıcıl tərcümə ilə məşğul olan şəxsdən yaxşı qeyd götürmə bacarığı gözlənilir.

C.F. Henri sinxronla ardıcıl tərcüməni fərqləndirərkən yazır “Sinxron tərcümə ardıcıl tərcümə ilə müqayisə edildikdə məlum olur ki, hər ikisi xüsusi istedad tələb edir. Birinin cəldlik və rəvanlıq, digərinə isə möhkəm yaddaş gərəkdir. Sinxron tərcümə bir sıra dillərin istifadə olunduğu çoxsaylı insanların və mediya nümayəndələrinin iştirak etdiyi görüşlər, diplomatik danışıqlar və bəzən də məhkəmə prosesləri kimi hüquqi şəraitlərdə işləndiyi halda, ardıcıl tərcümə nisbətən kiçik texniki və ya məxfi görüşlər, iki yaxud üç dilin işləndiyi rəsmi tədbirlər, ziyafətlər, rəsmi səfərlər üçün məsləhət görülür. Sinxron tərcüməyə bəzən BMT tərcüməsi və ya konfrans tərcüməsi də deyilir.

Sinxron tərcüməni ardıcıl tərcüməyə nisbətən əlverişli edən cəhət onun ikiqat az vaxt aparması deməkdir. Çünki ardıcıl tərcümədə hər çıxış ayrılıqda dinlənilir, həm də çıxış hissə-hissə tərcümə olunur. Əgər sinxron tərcümədə bir nitq və onun tərcüməsi on beş dəqiqə aparırsa, ardıcıl tərcümədə bu vaxt otuz dəqiqəyə çatmış olur.

Sinxron tərcümənin tədrisi ilə bağlı beynəlxalq təcrübədə sözlərin, cümlələrin və paraqrafların ingiliscə “shadowing” termini ilə ifadə olunan təqlid yolu ilə izlənməsi, sinonimlərin verilməsi və bu zaman tələbələrin danışa-danışa başqa bir mövzuda nəisə yazması da effektiv təlimlər sayılır.

Nyūrenberq məhkəməsinə dilmanlıq etmiş Peter Less isə ötən əsrin birinci yarısından Cenevrə Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən Sinxron Tərcümə Məktəbindəki tədris təcrübəsini belə təsvir edir: “Bu illik bir kurs idi. Bizi şüşə kabinetlərdə əyləşdirirlər. Əvvəlcə, hər bir hecanı vurğulaya-vurğulaya çox yavaş- yavaş danışdırılırlar. “The weather is fine today”-Bu gün hava gözəldir.” Bir neçə həftədən sonra sürətlə və aksentlə danışdılar. Biz tədriscən eyni zamanda həm dinləməyi həm də danışmağı öyrəndik.”

Biz dinləmək dedikdə ingilis dilində istifadə edilən fikri tutmaq bacarığını da buraya daxil edirik. Bu isə öz növbəsində ingilis dilinə mükəmməl surətdə yiyələnməyi tələb edir. Hazırda ölkəmizdə konkret sahələr üzrə sinxron tərcümələrin hazırlanmağını nəzərə alaraq, məsləhət görülür ki, tərcüməçilər iştirak etdikləri görüşlərin materialları ilə xeyli əvvəl tanış olsunlar, mövzu üzrə mövcud ədəbiyyatı diqqətlə nəzərdən keçirsinlər. Konfrans təşkilatçıları ilə sıx əməkdaşlıq etsinlər. Bir sözlə, tərcüməçi öz məsuliyyətini dərk etməlidir.

Sinxron tərcümə etməzdən əvvəl tələbələr ardıcıl tərcümə etməyi bacarmalıdılar, lakin dərslərdə ilk vaxtdan tələbələrə tərkibində çox cüzi naməlum sözlər olan, yaxud informasiya cəhətdən çox da ağır olmayan mətnləri sinxron tərcümə etmək tapşırıla bilər. Bunun üçün Böyük Britanyada və ya ABŞ-da çap

olunmuş ingilis dili dərsliklərinin diskələrindən istifadə etmək olar. Növbəti mərhələdə isə kabinə sistemi olmasa da özümüzün və ya xarici həmkarlarımızın səsi ilə lentə yazılmış mətnlərlə işləmək yaxşı nəticələr verir. Bu baxımdan şəhərimizdə keçirilən konfrans və seminarların materialları da tərcüməçilərin hazırlığında dəyərli töhfə sayıla bilər, çünki bu, tələbələrə təcrübədə qarşılaşacaqları bir çox çətinliklərlə, eləcə də yeni terminlərlə tanış edir. Onlar özlərini süni şəraitdə deyil, tədris məqsədi ilə tərtib olunmuş materiallarla işlədikləri fərqli, müəyyən qədər real bir vəziyyətdə hiss edə bilərlər.

Deyilənlərlə əlaqədar olaraq gələcək sinxronçularla iş bir neçə istiqamətdə aparılmalıdır: Onlar öz ana dili ilə birlikdə ingilis dilini də mükəmməl bilməli, həm də bu dildə gözəl nitqə malik olmalı, ayrı-ayrı ixtisas sahələri üzrə öz lüğət bazalarını artırmalı, bilik toplamalı, imkan daxilində müntəzəm məşq etməlidirlər.

Əsas məsələlərdən biri də tələffüzə diqqət edilməlidir. Belə ki, sözlərin düzgün formalarının əzbərlənməsi, diskərdən istifadə edərək coxlu dinləmək və səhvlər varsa aradan qaldırmaq lazımdır. Düzgün formada intonasiya etmək cümlələri, sözlərdə vuguları düzgün şəkildə yerinə qoymaq, səslərin artikulyasiyasını dərinlən öyrənmək, və çalışıldığı qədər tez sürətlə oxumaq, tələffüzü daha da yaxşılaşdırmağa kömək edir.

Aşağıdakı üsullarla tələffüz problemlərini aradan qaldırmaq olar:

Birinci mərhələ - İngilis dilində fərdi səslərin tələffüzünü öyrənmək. Hər bir sözü düzgün söyləmək lazımdır. Samit səslərin təsnifatını, sait səslərin təsnifatını dərinlən yiyələnmək tələffüzə kömək edir. Giriş fonetika kitabı və BBC dilçi Alex Belin səslər videosu ilə öyrənməyə başlamaq olar.

İkinci mərhələ - İngilis dilində intonasiya və ritmi öyrənmək və hiss etməkdir.

Dəqiq tonu çatdırmaq üçün ifadə və cümlələri dinləmək sonra mümkün qədər çalışdıqdan sonra təkrar tələffüz etməkdir. Tabeli, tabesiz mürəkkəb cümlələrin tələffüzünü, umumi və xüsusi sual cümlələrinin tələffüzünə yiyələnmək lazımdır.

Üçüncü mərhələ - İngilis dilində vurğudur. Vurğunu düzgün hecaya vurmaq və transkripsiyadakı sözləri düzgün tələffüz etmək lazımdır. Vurğunu da öyrənmək və anmaq üçün ilk kitablardan məlumat almaq və sonra film izləmək radio dinləmək dialoqlara qulaq asaraq tələffüz edib, söz vurğusunu, cümlə vurğusunu tələffüz etmək olar.

Düzgün tələffüz çatdırdığımız xəbərin dəyərini artırır. Bunun sayəsində diinləyicinin diqqəti tələffüzdəki səhvlərə yox çatırdığımız xəbərə yönələcək.

Dildəki sözlərin qəbul olunan tələffüzü müxtəlif ölkələrdə, hətta eyni ölkənin müxtəlif yerlərində fərqli ola bilər. Başqa ölkədən olan insan yerli ərazinin dilində fərqli aksentlə danışa bilər. Bunları da aradan qaldırmaq üçün ingilis dilində danışan insanlarla ünsiyyətdə olmaq və aradakı səhvləri aradan qaldırmaq lazımdır. Yaxşı nətiqlərin necə tələffüz etdiyinə diqqət yetirmək və öz tələffüzünü onlarınki ilə müqayisə etmək lazımdır.

Tələffüzün aydın, səlis, qüsursuz olması tərcümə prosesi zamanı çox əhəmiyyətli amillərdən biridir. Tərcümə prosesində eşidib anlamaq və nitq vərdişlərinə yiyələnmək və düzgün tələffüzə malik olmalıdırlar.

Ottava Univeersitetinin Tərcümə və Dilmanlıq məktəbində müşahidə etdiyimiz tərcümə dərslərində götürdüyümüz qeydlər dilmanlığın bu formasına yiyələnməyə çalışan tələbələr üçün faydalı ola bilər.

2007-ci ilin sentyabrında Ottava Univrsitetində tərcümə məşğələləri aparən muəllimlər Gila Spefer və Piter Duqlasın bir neçə dərslərini müşahidə etdik. Qeyd etmək lazımdır ki, orada tərcümə dərslərini praktik olaraq tərcümə fəaliyyətilə məşğul olan müəllimlər deyir. Dərslər sinxron kabinələrlə təchiz olunmuş laboratoriyada keçilir. Hər bir kabinədə qulaqcıq və mikrafonla yanaşı tələbələrin səs yazması üçün maqnitafon və yazılı sənədləri oxumağa imkan verən elektrik lampası quraşdırılmışdır.

Dərslərdə tərcümədən əvvəl tələbələr günün materialı ilə tanış olurlar, məşq üçün müəyyən terminlər yerinə yetirilir, bəzi mətnləri əvvəlcə hədəf dildə başqa sözlərlə ifadə edərək oxuyurlar. Eyni zamanda, kabinədə tərcümə məşqlərindən əvvəl, tələbələr yazılı materialın üzərində işləyərək çətin səsləri ayırd edir və muəllimin iştirakı ilə mətn təhlil edirlər. Burada yazılı mətnin şifahi tərcüməsinə də xeyli diqqət ayrılırdı. Müəllimlərin söylədiklərindən və müzakirə olunan materiallardan aydın oldu ki, məşğələ materiallarının mövzusu cari məsələləri, maliyyə, kənd təsərrüfatı ədliyyə, büdcə kimi sahələri əhatə edir.

Sinxron tərcümə kabinələrində normal məşq 20 dəqiqə olsa da, tələbələr əvvəlcə 5 dəqiqə çalışmaları fəaliyyətə qoşulurlar. Sonra isə bu müddət getdikcə artır.

Məşğələ zamanı müəllimlər sinxron tərcümə mətnini səsləndirmək üçün öz səslərindən də istifadə edirdilər. Məşqin gedişində müəllim ayrı-ayrı kabinələrlə əlaqə saxlayaraq tərcümələri dinləyirdi. Məşqdən sonra tələbələrin işləri bir-bir müzakirə olunur, onların maqnitafon lentlərindəki tərcümələri səsləndirilir, müəyyən məsləhət və tövsiyələr verilir. Məsələn, onlara deyilirdi:

1. Bu barədə siz nə düşünürsünüz?

2. Eşitdiyiniz fikri təbii şəkildə ifadə edin.
3. Orijinaldakı müəyyən şeyləri deməkdən çəkinməyin.
4. Fikrinizi yarımçıq qoymayın. Onu tamamlamağa çalışın.
5. Fikri geniş və müxtəsər şəkildə ifadə edə bilərsiniz. Qısa variant daha münasibdir.
6. Səhv edəndə deyən ki, icazə verin bunu ayrı şəkildə ifadə edirəm. Bu zaman sizə inam itməz. Buna görə də səhv etdiyinizi duyduqda dərhal üzr istəməyin.
7. Müəyyən sözdə çətinlik olanda dayanmayın, tərcüməni davam edin. (Əgər özünüzü sakit saxlasanız, hər şey qaydasında olacaq. Hətta sözü bilməsəniz belə, dayanmayın, əsas məzmunudur) (Hugo Friedrich: 2009, s. 32).

Tərcümə prosesi:

1. Bir işarələr sistemindən digərinə keçid.
2. Orijinaldakı hər hansı ekvivalent vahidlərin əvəzinə tərcümə dilində ekvivalent vahidlərin ardıcıl olaraq qoyulması prosesi.
3. Tərcüməçinin ilkin mətnə qavradığını tərcümə mətnində yaratması. İki dildən istifadə etməklə kommunikasiyanın əsas həlqəsini və spesifikasiyasını təşkil edir.
4. Bir dildə göndərəndən digər dildə adresata (informasiyanın verilməsi yolu ilə şifahi, yaxud yazılı) həyata keçirilən kommunikasiya aktı, yəni, ikidilli kommunikasiya aktı.
5. Üç hissədən ibarət məqsədyönlü, adekvat proses: a) hər hansı dildə görmə, yaxud eşitmə yolu ilə anlama məqsədilə qavrama; b) başa düşülmüşün dildə təhlili məqsədilə məlumatın, yaxud orijinalın öz şəxsi biliyinə çevrilməsinin dərk olunması; c) digər dildə yadda saxlanılmışların yenidən səsləndirilməsi (əksər hallarda ana dilində) öz biliyinin malına çevrilmiş digər şəxsə çatdırma.
6. Burada sözlər, orijinalda digər dilin qrammatik konstruksiya və vasitələri yox, orijinalın məzmunu, mənası tərcümə olunur. Məzmun bir daha ifadə olunur. Bu dəfə tərcümədə, lakin öz qanunları olan digər sistem işarələri yaradan başqa vasitələrin köməyi ilə gedir.
7. Ümumi şəkildə desək, o, çoxsaylı funksional kriteriyalar arasında gedən axtarış həlli prosesi kimi nəzərdən keçirilə bilər. Tərcümənin nəticəsində təsir edən və eyni zamanda geniş perifraz (kontekstual sinonimiya) tərcümə həllinin heç də yeganə həll olmadığını və çoxsaylı dəyişkən həcmələr olduğunu göstərir. Başqa sözlə, deyim çərçivəsində tərcümənin bir neçə <<düzgün>> variantı mümkündür.
8. Fikir-nitq fəaliyyəti olmaqla, üç ardıcıl mərhələni özündə birləşdirir: ilkin dildə olan ifadələrin fikrinin başa düşülməsi; təfəkkürün bir obyektə digərinə qoşulması (bir dildən başqa dilə); tərcümə dilinin vasitələri ilə fikrin ifadəsi (Susan Bassnett: 2002, s. 11).

Buradan belə bir nəticə çıxır ki, tərcümə nitq fəaliyyətindəki digər dörd növə əsaslanır.

Tərcümə prosesinin funksiyaları bunlardır: 1. Bir işarələr sistemindən digərinə keçid. 2. Orijinaldakı hər hansı ekvivalent vahidlərin əvəzinə tərcümə dilində ekvivalent vahidlərin ardıcıl olaraq qoyulması prosesi. 3. Tərcüməçinin ilkin mətnə qavradığını tərcümə mətnində yaratması. İki dildən istifadə etməklə kommunikasiyanın əsas həlqəsini və spesifikasiyasını təşkil edir. 4. Bir dildə göndərəndən digər dildə adresata (informasiyanın verilməsi yolu ilə şifahi, yaxud yazılı) həyata keçirilən kommunikasiya aktı, yəni, ikidilli kommunikasiya aktı.

Tərcümə zamanı tələffüz qaydalarına da riayət etmək vacib və lazımdır.

Aşağıdakı funksiyaları yerinə yetirməklə İngilis dilində tələffüz problemlərini aradan qaldırmaq olar:

Birinci mərhələ - İngilis dilində fərdi səslərin tələffüzünü öyrənmək. Hər bir sözü düzgün söyləmək lazımdır. Samit səslərin təsnifatını, sait səslərin təsnifatını dərindən yiyələnmək tələffüzə kömək edir. Giriş fonetika kitabı və BBC dilçi Alex Belin səslər videosu ilə öyrənməyə başlamaq olar.

İkinci mərhələ - İngilis dilində intonasiya və ritmi öyrənmək və hiss etməkdir.

Dəqiq tonu çatdırmaq üçün ifadə və cümlələri dinləmək sonra mümkün qədər çalışdıqdan sonra təkrar tələffüz etməkdir. Tabeli, tabesiz mürəkkəb cümlələrin tələffüzünü, ümumi və xüsusi sual cümlələrinin tələffüzünə yiyələnmək lazımdır.

Üçüncü mərhələ - İngilis dilində vurğudur. Vurğunu düzgün hecaya vurmaq və transkripsiyadakı sözləri düzgün tələffüz etmək lazımdır. Vurğunu da öyrənmək və anlamaq üçün ilk kitablardan məlumat almaq və sonra film izləmək radio dinləmək dialoqlara qulaq asaraq tələffüz edib, söz vurğusunu, cümlə vurğusunu tələffüz etmək olar.

Düzgün tələffüz çatdırdığımız xəbərin dəyərini artırır. Bunun sayəsində diinləyicinin diqqəti tələffüzdəki səhvlərə yox çatırdığımız xəbərə yönələcək.

Dildəki sözlərin qəbul olunan tələffüzü müxtəlif ölkələrdə, hətta eyni ölkənin müxtəlif yerlərində fərqli ola bilər. Başqa ölkədən olan insan yerli ərazinin dilində fərqli aksentlə danışa bilər. Bunları da aradan qaldırmaq üçün ingilis dilində danışan insanlarla ünsiyyətdə olmaq və aradakı səhvləri aradan qaldırmaq

lazımdır. Yaxşı natiqlərin necə tələffüz etdiyinə diqqət yetirmək və öz tələffüzünü onlarınki ilə müqayisə etmək lazımdır.

Tələffüzün aydın, səlis, qüsursuz olması tərcümə prosesi zamanı çox əhəmiyyətli amillərdən biridir.

### **Nəticə**

Beləliklə, tərcümə prosesi bir çox funksiyalarla həyata keçirilməkdədir. Tərcümənin yazılı və şifahi tərcümə, ardıcıl tərcümə, sinxron tərcümə, pıçıltılı tərcümə, işarə dilinin tərcüməsi kimi növlərinin hamısının layiqincə öhdəsindən gəlmək üçün, tərcümə prosesi funksiyalarına dərinlən yiyələnmək lazımdır.

### **Ədəbiyyat**

1. The Cambridge Encyclopedia of Language. Second Edition, David Crystal, Cambridge University Press, 1998.
2. The Language of the World, Kenneth Katzner, "Routledge", 1998.
3. Susan Bassnett. Translation Studies, "Routledge", 2002.
4. Hugo Friedrich. On the Art of Translation. In Theories of Translation. 2009.
5. Slovar Antiçnosti. "Proqress", Moskva, 1989.

**Rəyçi: prof. A.Hüseynov**

Göndərilib: 20.12.2020

Qəbul edilib: 22.12.2020